

Jókai-inspirációk Tibor Ernő Galéria módra

Tóth Hajnal

KRÓNIKA

A nagy mesélő inspirálta a nagyváradi Tibor Ernő Galéria alkotói csoportjának *Jókai 200* című kiállítását. Mint ahogyan az az elnevezésből sejthető, a tavalyi Jókai 200 Emlékév, a regényíró, költő születésének kétszázadik évfordulója alkalmából, ennek apropóján jött létre e tárlat. A TEG alkotói kompániája az utóbbi esztendőben rendszeresen jelentkezik tematikus kiállításokkal, a képzőművészet eszközeivel kifejezve tiszteletüket, szeretetüket egy-egy nevezetes művész, író, költő stb. iránt. A *Jókai 200* tárlat kompozícióit tavaly novemberben mutatták be Váradon, a Kanonok sori pincegalériában. Idén januárban, a magyar kultúra ünnepén pedig a berettyóújfalui Nadányi Zoltán Művelődési Központba vándorolt e kiállítás.

„A Jókai-emlékév olyan volt nekünk, mint egy kis lámpás, beragyogva az alkotási folyamatot” – fogalmazott **Csathó Töhötöm** képzőművész, a Tibor Ernő Galéria művészeti vezetője. Hozzáfűzte: szerteágazó lehetőségeik voltak, tekintve Jókai Mór (1825. február 18. – 1904. május 5., Budapest, Erzsébetváros) gazdag életművét. Többeket a regények tájleíró részei inspiráltak tájképfestésre. Volt, akit Jókai élete, szerelmei, érzelmi megnyilvánulásai sarkalltak alkotásra. Volt, akit az alföldi pusztá romantikája, a *Sárga rózsza* balladája ragadott magával. Volt, akinek *A nagyenyedi két fűzfa*, *A lőcsei fehér asszony* vagy éppenséggel *Az arany ember* ikonikus nőalakjai, Timéa és Noémi, illetve a Senki szigete adott ihletet. Csathó

Töhötöm szuggesztív Jókai-portréja hordozza azt a szomorúságot, amit Jókai érzett az 1848-1849-es forradalom és szabadságharc, a nemzeti öntudatra ébredés leverése miatt. „Erre a lelki fájdalomra gondolván talán jobban értékelhetjük a hétköznapi örömeket” – mondta Csathó Töhötöm. Az alkotások különféle technikákkal és stílusban készültek: olaj, akvarell, pasztell, festmény, grafika, installáció, modern kísérletek. Ahányan vannak, annyifélék, ám összekovácsolja őket a művészetek iránti szeretet és az értékkeremtés iránti vágy.

Mindkét vernisszázson fellépett **Boros Beatrice** (zongora, ének), **Fórián Andrea** (vers), **Füzesi Edit** (gitár, ének) és **Thurzó Sándor József** (brácsa). Boros Beatrice által megzenésí-

tett Juhász Gyula-, Dutka Ákos-, Jókai Mór-verseket interpretáltak.

Jókai Mór életútjáról, munkásságáról a nagyváradi tárlatnyitón **Bodóczy Erzsébet** nyugalmazott magyartanár mesélt jó néhány érdekességet, a berettyóújfalui vernisszázson pedig Fórián Andrea, a Sola Fide Kulturális Egyesület elnöke mondott átfogó ismertetőt. A két előadásból szemelgetünk az alábbiakban.

A Jókai-centenáriumon Juhász Gyula egy csodálatos verssel emlékezett a nagy mesemondóra *Ének Jókairól* címmel. Ezúttal nagyváradi alkotók képzőművészeti kreációik révén helyeztek „babérkoszorút” Jókai „arany számolyára”.

Szó esett a Jókai életét meghatározó szerelmekről: első feleségéről, Laborfalvi Rózáról, gyámleányáról, Lukanics Ottíliáról és második hitveséről, Nagy (született Grósz) Belláról. Mindkét házassága miatt igazságtalanul ítélték el az író. Laborfalvi Róza idősebb volt, mint a férfi, Nagy Bella pedig sokkal fiatalabb, ráadásul mindkét asszony színésznő volt. Jókai tántoríthatatlan volt, fittyet hányt előítéletekre, skandalumra, kitagadásra.

Mikszáth Kálmán a következőket írta az első házasságával kapcsolatban: „Jókainak és az irodalomnak szüksége volt Laborfalvi Rózára. Ez az asszony ébren tartotta Jókai hiúságát, acélozta munkakedvét, nem engedte se elcsüggedni, se elbizakodni. Zsarnoka volt, aki uralkodott felette, és jó szelleme, aki piedesztált építtetett alája.”

Még első házassága idején romantikus szerelem fűzte Jókait gyámleányához, Lukanics Ottíliához. A lány nagyon fiatalon elhunyt tüdőbajban.

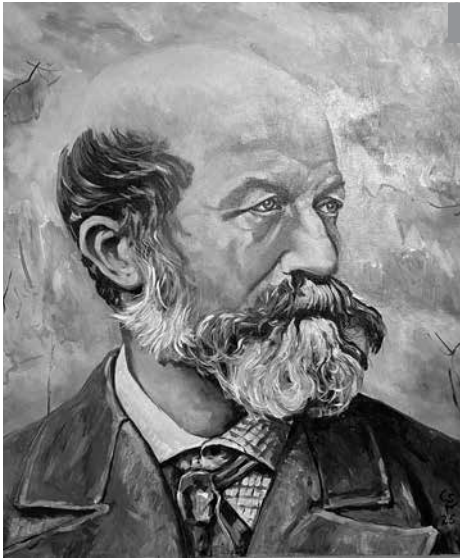
Vajon ő ihlette Noémi figuráját, a Senki szigetének tündéri alakját? A kutatók szerint ez az élmény ihlette *Az arany ember* című regényt. Tímár Mihály vergődése a két világ, a két nő között Jókai vergődése is.

Mint már írtuk, rengeteg támadás érte az író a Nagy Bellával kötött házassága miatt is. Ennek ellenére bátran vállalták a nagy nyilvánosságot, együtt utaztak, s eljutottak Váradra is.

Egyébiránt Jókai kapcsolata Nagyváradral három fő látogatás köré csoportosul, amelyek közül az utolsó valóságos diadalmenetvé vált. Az első találkozás 1853-ban történt, amikor Jókai Pestről Kolozsvárra tartott átutazóban. Ez egy rövid megálló volt, amíg a váltott lovakra várakozott. Jókai kihasználta a várakozási időt, és meglátogatta a helyi színházat.

A második látogatás 1878. március 8-án történt, amikor a nagyváradi születésű drámaíró, Szigligeti Ede szülőházán elhelyezett emléktábla avatására érkezett. Jókai hivatalosan, a Magyar Tudományos Akadémia képviseletében vett részt az ünnepségen, majd a Fekete Sas szállóban beszédet mondott, ahol közvetlen kapcsolatba került a helyi értelmiséggel.

A diadalmenet 1902. október 13-án és 14-én zajlott. Ez volt Jókai legjelentősebb és legrészletesebben dokumentált látogatása, melyre élete alkonyán, 77 éves korában került sor. A házaspár Kolozsvárról, ahol a Mátyás-szobor avatásán vettek részt díszvendégként, tartott hazafelé Budapestre. Somogyi Károly színingazgató személyesen utazott Budapestre az út előtt, hogy megkérje az író, álljon meg Váradon, ahol tiszteletére díszelőadást rendeznek. Jókai Mórt fiatal felesége, Nagy Bella

„Úgy viszi őt a saját fantáziája, ahogy aztán az ő írása minket olvasókat ragad ellenállhatatlanul ungon-berken keresztül az ő eszményített világába, nem is gondolkozunk már, csak követjük elkábulva, megmámorosodva költészetének illatától, nyelvének zengésétől és humorának édességétől, még az is, aki nem mulatni akart, hanem bírálni, még a kritikus is elfelejti célját, lecsapja hibákat kijegyző ceruzáját s rohan-rohan a tündéries pompába öltözött betűerdőkön át mosolyogva...”

(Mikszáth Kálmán:
Jókai Mór élete és kora)

kísérte el, akivel 1899-ben kötött házasságot.

A város nagy-nagy szeretettel fogadta őket. Ady Endre, aki akkortájt itt újságíróskodott, megörökítette a jeles eseményt. A fiatal zszurnaliszta, Ady Endre a *Nagyvárad* *Napló*ban lelkes cikkekkel készítette elő a látogatást, védelmébe véve az író a házassága miatt ért támadásokkal szemben. A banketten vagy a búcsúzáskor Jókai megcsókolta Adyt, és elismerő szavakkal illette: „Amit rólam írtál, a mélyen érző igazi költő írása volt”. Ady pedig ekként fogalmazta meg érzéseit: „A költőkirály látogatása kiragadta a mindennapiasságból egész Nagyváradot. Három órától kezdve tartott a zárándoklás a pályaudvarra. Akik a pályaudvarra nem mehettek, a Fő utcát szállották meg. Kint a pályaudvaron legalább 3000 ember volt. (...) Még nem is volt látható a költő alakja, máris egetverő éljenzés reszkettette meg a levegőt. Leírhatatlan volt a lelkesedés...”

Ady többször is határozottan kiállt Jókai mellett, amikor családja, barátai

és a népharag támadta a Nagy Bellával kötött házasságáért. Egyik írásában például köszönetet mondott a fiatal színésznőnek, amiért fényt vitt az idős író életébe. Az idill sajnos nem tartott sokáig: Jókai 1904-ben csöndesen elhunyt.

Sok mindent lehetne még mondani a regényes életű Jókai Mórról. Hogy ő volt a Feszty-körkép megálmodója. Hogy szeretett főzni, sportolni, és szerette a rózsákat. Hogy baráti viszony fűzte a tragikus sorsú trónörököshöz, Habsburg Rudolf főherceghez. Hogy Sisi kedvenc regénye a *Kárpáthy Zoltán* volt. Hogy mit ad és adott az utókornak Jókai? Erről és Jókai romantikus képzeletéről szép gondolatokat fogalmazott meg Antal Árpád irodalomtörténész. Időszerűségét illetően elmondható: mindenik regénye lenyűgöző olvasmány, tele kalanddal, érdekes karakterekkel, hősökkel, csodás leírásokkal. Jókai Mór műveiből hitet, reményt, vigasztalást merítettek és meríthetnek manapság is az olvasók.